

Извештај о оцени докторске дисертације

Мирослав Радоњић
ДРАМСКИ ОПУС ВИДЕ ОГЊЕНОВИЋ У КОНТЕКСТУ САВРЕМЕНЕ
СРПСКЕ ДРАМАТУРГИЈЕ И КЊИЖЕВНЕ ТРАДИЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao комисију
Наставно научно веће филозофског факултета у Новом Саду, 16. јануара 2015.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
Проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић, редовна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмети: Народна књижевност, Књижевност за децу), изабрана 8. 7. 2010, Филозофски факултет у Новом Саду (менторка);
Проф др Горана Раичевић, ванредна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Српска књижевност 20. века), изабрана април 2010, Филозофски факултет у Новом Саду;
Проф. др Бранка Јакшић-Провчи, ванредна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Методика наставе књижевности), изабрана 29. 3. 2013, Филозофски факултет у Новом Саду;
Др Светислав Јованов, научни сарадник, ужа научна област хуманистичке науке – студије позоришта, изабран 26. 6. 2013, Српско народно позориште.

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Мирослав Бранко Радоњић
2. Датум рођења, општина, република:
3. јун 1971, Прњавор, Прњавор, Босна и Херцеговина
(сада: Република Српска)
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
25. 5. 2005, Филозофски факултет у Новом Саду; Трагови Стеријине комедиографије у српској драматургији 20. века – Александар Поповић, Слободан Селенић, Душан Ковачевић
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
Наука о књижевности, српска књижевност, драма

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Драмски опус Виде Огњеновић у контексту савремене српске драматургије и

књижевне традиције

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Увод.....	10
Савремена српска драма	
Основни појмови и временско одређење...	15
Теме, жанровско-стилске одлике и језичка грађа српске драме друге половине века.....	20.16
<i>Александар Поповић</i>	20
<i>Душан Ковачевић</i>	24
<i>Љубомир Симовић</i>	26
<i>Слободан Селенић</i>	29
<i>Велимир Лукић</i>	31
<i>Борислав Пекић</i>	34
<i>Добривоје Илић</i>	37
<i>Милица Новковић</i>	39
<i>Небојша Ромчевић</i>	40
<i>Биљана Србљановић</i>	42
<i>Милена Марковић</i>	44
Закључна разматрања о контексту савремене српске драме	46
Драмски опус Виде Огњеновић	
Опште одлике.....	48
Мај нејм из Митар	
<i>Пут без повратка или Изгубљени у преводу</i>	52
Ликови.....	53
Простор и време.....	55
Језички израз.....	56
Како засмејати господара	
<i>Уметност обмане или Позоришне илузије</i>	59
Драмска форма и композиција.....	60
Тематско-мотивска структура.....	62
Језик у функцији карактеризације.....	67
Коријен, стабло и епилог	
<i>Историја једне заблуде или Како засмејати Стаљина</i>	69
Историја и драма.....	70
Аутентичне личности и драмски ликови	72
Епилог.....	74
Је ли било кнежеве вечере?	
<i>Мит у служби политике или Родољуби поново јашу</i>	77
Тематски оквир.....	78
Језички израз и поступак карактеризације.....	84
Идејно-значањски ниво драме.....	87
Девојка модре косе	
<i>О љубави, страстима и другим демонима</i>	89
Радња, заплет, ликови.....	90
Стилско-језичке одлике.....	95
Композиција и структура комада.....	96
Кањош Мацедоновић	
<i>О јунацима и гробовима или У потрази за изгубљеним временом</i>	98

Тематски оквир.....	98
Обележја језичког израза.....	105
Време и простор.....	108
Трус и трепет	
<i>Драма у језику или „На слово, на слово...”</i>	110
Јегоров пут	
<i>У ћутању је истина или Време чуда</i>	114
Мотивско-тематска вишеслојност драмског текста.....	115
Језик у функцији карактеризације.....	120
Композиција и драматуршка структура.....	122
Дон Крсто	
<i>Између две обале или Путовање на крају ноћи</i>	124
Тема, ликови и развој радње.....	125
Језички израз.....	131
Простор и време.....	132
Мефисто	
<i>Уметност као огледало друштва или Уговор са ђаволом</i>	134
Тематско-мотивски оквир.....	136
Одлике драматуршког поступка.....	140
Милева Ајнштајн	
<i>Љубавна проблемска прича или У сенци генија</i>	142
Тематско-идејни оквир драме.....	143
Композиција и структура комада.....	149
Простор и време.....	150
Сеобе	
<i>Одавде до вечности или Бескрајни плави круг</i>	151
Тематско-мотивске структуре.....	151
Одлике поступка драматизације.....	156
Виза	
<i>Иза затворених врата или До краја света</i>	160
Оставите поруку или Бегунци	
<i>Између два света</i>	163
Карактеризација и ликови.....	166
Значењско-идејни план.....	168
Књижевна традиција као креативна инспирација	170
<i>Јоаким Вујић</i>	172
<i>Јован Стерија Поповић</i>	173
<i>Стефан Митров Љубиша</i>	184
<i>Усмена књижевност у драмама Виде Огњеновић</i>	186
<i>„Немирна година” Иве Андрића</i>	188
<i>„Сеобе” Милоша Црњанског</i>	189
Закључак	191
Литература.....	196

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Целина Радоњићевог рада обележена је особеним укрштајима појединачног, индивидуалног и општег, и то не само у анализи и контекстуализацији драмског опуса Виде Огњеновић (што је основна преокупација рада) већ и у конституисању оквирних модела ове анализе – савремене српске драме и српске драмске традиције. Суочавање и преплитање општег и индивидуалног плана, снажно боји и ауторов приступ раду и његове истраживачке стратегије.

То је уочљиво већ у *Уводу* тезе, где се, унеколико полемички, успоставља дијалог са општим књижевноисторијским, теоријским и театролошким полазиштима која се, према ауторовом избору и увиду, сматрају најзначајнијима за обликовање општих планова савремене српске драме и драмске традиције (или се, што је такође повремено случај, најбоље уклапају у ауторово сагледавање одређених питања), а тек потом се сасвим сажето оцртавају основна полазишта рада.

За природу и намере ове студије, било је неопходно установити књижевно-историјске оквири, тематско-мотивски корпус, жанровско-стилске карактеристике, особености језичког израза и форме драматуршког поступка, који чине специфичност, али и обједињавајуће елементе континуираног развоја домаће драматургије. У првом сегменту тезе, насловљеном **Савремена српска драма** и подељеном на низ тематски обједињених целина, кандидат полази од претпоставке да српски драмски писци и њихово стваралаштво нису били предмет довољно „доследног, систематичног проучавања, ни у приближном обиму као научно-теоријска контекстуализација прозног или песничког стваралаштва“, иако недостатак темељних књижевних изучавања унеколико надокнађују театролошке студије.

Своје виђење контекста савремене српске драме, у који се уклапа драмско дело Виде Огњеновић, и Радоњић добрим делом успоставља с јасним ослоном на театролошка истраживања и имајући на уму позоришну релевантност писаца и њихових дела. Тако неколико антологија драме, насталих од касних седамдесетих година 20. века до нашег доба (Селенићева, Стаменковићева и антологија Светислава Јованова и Весне Језеркић), заједно с ауторовим властитим увидом, постају основ на коме се издвајају носеће стваралачке фигуре и дела овог периода. Посредно, али јасно уочљиво, Радоњић као критеријум користи и потенцијалне релације изабраних аутора с драмским делима Виде Огњеновић.

На основу свега овога он даје сведен (на моменте панорамски), али са становишта његове теме примерен приказ историјског, културног и књижевног контекста у којем Огњеновићева делује као драмски писац и редитељка. У обликовању овог прегледа, аутор тежи сагледавању широко захваћених тематских, жанровско-стилских и поетичких оквира, унутар којих делују изабрани аутори (Александар Поповић, Душан Ковачевић, Љубомир Симовић, Слободан Селенић, Велимир Лукић, Борислав Пекић, Добривоје Илић, Милица Новковић, Небојша Ромчевић, Биљана Србљановић, Милена Марковић), од којих је сваки предмет засебног, именованог насловљеног, осврта, у којем Радоњић покушава, па у великој мери и успева, да пре свега укаже на специфичност и индивидуални допринос сваког појединог аутора „грађењу нечега, што из данашње перспективе дефинишемо као књижевна традиција с једне, односно савремена литература, с друге стране“.

Као најзначајније аспекте Радоњић у овом сегменту тезе издваја критичко, стваралачко испитивање националне традиције, и то „у смислу промишљања одређених друштвено-историјских константи, политичких, идеолошких, социолошких, естетских и многих других аспеката који се циклички понављају или појављују у само делимично измењеној форми, отелотворујући целину српске драматургије од Стерије до данас“. Историјски ток српске драмске књижевности – од Стерије до наших дана – сагледава се у овом раду као динамички процес који траје, као истински жива традиција, којој сваки од издвјених аутора даје особени индивидуални допринос, успостављајући стваралачки дијалог с претходницима. Природа тог дијалога јесте разлог да се поред антологијски вредних дела разматрају и нека „без антологијске вредности“, која се темама, жанровски, стилски, по захваћеним значењима, у тај традицијски ток уклапају.

Исте тематско жанровске и значењске преокупације које се као носеће издвајају у поглављу посвећеном савременој српској драми („развијена прича“, теме из домена националне историје, однос према миту и националном митолошком и историјском

предању, искустава пишчеве савремености, општа питања о суштини уметничког стварања и позицији уметника, однос уметности и власти), као и својства језичког израза и драматуршки поступци – понављају се као аналитичка полазишта и у централном делу рада, насловљеном **Драмски опус Виде Огњеновић**.

Ово је најобимнији и највреднији део Радоњићеве тезе, и то, пре свега, због прецизног, сензибилног и промишљеног аналитичког поступка. Дrame и драматизације Виде Огњеновић, аутор разматра као целину истичући, нарочито, оне сегменте значења, поступка, стила и језика у којима се остварује њен стваралачки дијалог са савременошћу и традицијом. Хронолошки поређане дrame разматране се у оквиру посебних поглавља, чији ефектни наслови сажимају Радоњићево виђење основних одлика анализираниог текста. На пример: *Мај нејм из Митар. Пут без повратка или Изгубљени у преводу; Јели било кнежеве вечере? Мит у служби политике или Родољуби поново јашу; Кањош Мацедоновић. О јунацима и гробовима или У потрази за изгубљеним временом*, или у контрапункту пуном значења: *Како засмејати господара. Уметност обмане или Позоришне илузије и Коријен, стабло и епилог. Историја једне заблуде или Како засмејати Стаљина* и др. Посебан квалитет овог сегмента тезе представља то што аутор не примењује униформни аналитички поступак, већ сваком делу приступа у складу с претпоставком шта су његови доминантни квалитети и основ његовог значења: ликови, простор и време, језички израз, драмска форма и композиција, тематско мотивска структура, однос према историји, идејно-значењски ниво дrame.

Завршна целина рада **Књижевна традиција као креативна инспирација** функционише као композициони и значењски пандан сегменту посвећеном савременој српској драми. Особено изокретање хронолошког поретка и стављање савремености на почетак, а традиције на крај, више је од духовите домислице. Њиме се јасно потенцира једно од основних становишта ауторових да су границе савремености и традиције у великој мери условне, те да исто дело може, зависно од становишта посматрача, припадати и једном и другом домену. У засебним, именима насловљеним целинама, у овом сегменту рада разматрају се *Јоаким Вујић, Јован Стерија Поповић, Стјепан Митров Љубиша, Усмена књижевност у драмама Виде Огњеновић, „Немирна година” Иве Андрића* и *„Сеобе” Милоша Црњанског*. Тако се традицијски контекст, који, иначе, прожима целину Радоњићевог рада, непосредно конкретизује, сада у светлу оних закључака до којих се дошло анализом драмског дела Виде Огњеновић.

Контекст, историјски и животни, у којем настаје драмско дело Виде Огњеновић резимира се и у *Закључку* рада. Као заједнички именитељ њеног драмског дела у целини Радоњић издваја „аутентичну побуну“ у њеним различитим видовима. „Донкихотовско настојање“ њених јунака „да промене бар микроскопски део света у којем живе, учине га племенитијим или мање неправедним, редовно се окончава поразом“, што доприноси особеном преплитању хумора и сете.

Рад се окончава *Литературом*, подељеном на примарну и секундарну и захваћеном само у оном обиму који је стварно употребљен у раду.

VI. Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

1. *Стерија у огледалу 20. века. Карактер једне комедиографије и њени трагови у делима А. Поповића, Д. Ковачевића, С. Селенића и В. Огњеновић*, Нови Сад: Позоришни музеј Војводине – Матица српска, 2006, 142 стр. ISBN:9788685123115

М 42 (5)

Студија *Стерија у огледалу 20. века* посвећена је, у основи, питању да ли се и како се комедиографско дело Јована Стерије Поповића рефлектује у делима српских драматичара насталим у другој половини 20. века. При том, се у овој књизи не трага за непосредним преузимањима тема, мотива или поступака већ, пре свега, за сличним тематским преокупацијама,

промишљањем одређених општих феномена, па, у извесној мери, и за сличним вредносним ставовима и блиским односом према социјалном, историјском и политичком окружењу у коме писац ствара. Не пренаглашавајући значај овако успостављених паралела, Радоњић у целини рада показује како се проблем идентитета, односи унутар породице, мушко-женски односи, те, особито, однос приватне и јавне повеснице и лажно родољубље као феномен провлаче кроз све разматране Стеријине драме и рефлектују потом у драмском стваралаштву Александра Поповића, Душана Ковачевића, Слободана Селенића, Виде Огњеновић.

Књига је суштински везана са темом кандидатове докторске тезе.

2. „Поступак карактеризације у *Покондиреној тикви*, *Кир-Јањи* и *Родољупцима*”, *Сцена*, 1–2/2003, 46–52. YU ISSN 0036-5734

M53 (1)

Рад се бави драмским делом Јована Стерије Поповића са становишта поступка карактеризације и обликовања ликова. Разматра се однос главних и споредних ликова, однос Стерије према ликовима резонерима, језичко обликовање лика и драматуршка функција појединих јунака.

Рад је непосредно повезан са докторском дисертацијом кандидата.

3. „Лик Бановић Страхиње од епске песме до Михизове драме”, у зборнику: *Михизова драма у европском контексту*, Српска читаоница Ириг 2006, 19–28.

M45 (1,5)

Текст показује како поступак карактеризације ликова, особито носећег јунака драме, условљавају жанровске конвенције – епске песме и грађанске драме. У светлу карактеризације лика разматрају се нека од темељних значења Михизовог дела.

По бављењу ширим културним и књижевним контекстом драмског стваралаштва рад је повезан са докторском дисертацијом кандидата.

4. „*Наход Симеон* – од усмене традиције до драмског текста Милене Марковић”, www.snp.org.rs/repertoar/nahod

По бављењу културним и књижевним контекстом драмског стваралаштва рад је повезан са докторском дисертацијом кандидата.

С темом и носећим проблемима докторске дисертације повезани су и прикази значајних студија које спадају у основну литературу за израду тезе:

1. „Ново светло на српску књижевну традицију” (Милета Јакшић, *Урок*, фантастична драма, приређивачи Зорица Хацић и Срђан Радаковић, Алтера, Београд 2010), *Сцена*, 4/2010, 133–134. YU ISSN 0036-5734

M26 (1)

2. „Комедиографска техника и друге вештине” (Сава Анђелковић, *Драматургија Стеријиних комедија*, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад 2012), *Сцена*, 4/2012, 130–131. YU ISSN 0036-5734

M26 (1)

3. „Нушићева театрализација власти” (Александар Пејчић, *Театрализација власти*, Чигоја штампа, Београд 2012), *Сцена*, 1–2/2014, 147–148. YU ISSN 0036-5734

M26 (1)

Поред ових радова аутор је објавио и низ критика (у *Дневнику*, *Позоришту*, *Недељном Дневнику* и *Војводини*), као и низ текстова који се баве драмом и позориштем. Веза ових текстова с истраживањем обухваћеним његовом тезом јесте посредна, али није без значаја, пошто сведоче о комплексном сагледавању драме и позоришта. Поред осталих, то су текстови:

1. „Јава и сан Педра Калдерона де ла Барке”, *Сцена*, 3/2003, 91–94.

Текст указује на однос Калдероновог дела према претходницима, што се разматра

кроз однос овог аутора према познатим темама и мотивима, пре свега према феноменима сна и јаве, позоришта и стварности.

2. „Врли, нови сценски истраживачи”, *Сцена* 4/2009, 7–8.

У тексту се анализирају естетско-поетичке особености најмлађе генерације српских позоришних редитеља (Ксенија Крнајски, Никола Завишић, Милош Лолић, Ана Томовић, Анђелка Николић, Бојан Ђорђевић, Влатко Илић), њихов однос према драмској традицији и новим позоришним тенденцијама.

3. „Креативна виталност београдских и војвођанских позоришта”, у књизи: *Határutak (Border Roads)*, Csiky Gergely Hungarian State Theatre Timișoara 2014, 42–49.

Текст је објављен на српском и енглеском језику и даје слику неколико претходних сезона у београдским и војвођанским позориштима, с посебним освртом на уметнички релевантне представе, доминантна редитељска имена и тематске и жанровско-стилске особености домаћих драмских аутора.

4. „О злочинцима човечанства” (драма Жанине Мирчевске *Есперанца*), *Сцена*, 1–2/2003, 123–124.

5. „Корени и мотиви злочина” (драма Радоја Чупића *Баш-Челик*), *Сцена*, 1–2/2003, 141–142.

6. „Инфант у трагању за идентитетом”, *Сцена*, 4–5/2003, 65–67.

2. „Строго поверљиво: случај Стеријино позорје”, *Сцена*, 4–5/2003, 7–11.

3. „Селекција или концепција”, *ТФТ*, часопис за театар, филм и телевизију, Службени гласник, Београд 2/2009, 61–63.

4. „57. Стеријино позорје”, *Агон*, часопис за позориште и визуелне комуникације, Народно позориште Републике Српске – Академија умјетности, Бања Лука 2/2012, 125–130.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Мирослав Радоњић сагледао је први до сада укупно досадашње драмско стваралаштво Виде Огњеновић и успешно га уклопио у шире контексте савремене српске драме и књижевне традиције.

Свестрано је истражио и детаљно презентовао књижевне, драматуршке, жанровске, значењске и стилске одлике ових драма (хронолошки поређаних) и успешно спровео њихову компарацију, прво са одликама савремених дела и стваралаца српске драматургије и књижевности уопште, а потом са делима која припадају традицијском низу модерне српске књижевности, превасходно драмама (од дела Јована Стерије Поповића надаље), али и усменом стваралаштву и приповедачкој прози.

Да би се ова компарација могла остварити, кандидат је осмислио и за потребе свог истраживања оцртао основне смернице у развоју савремене српске драме и битне импулсе књижевне традиције, превасходно драмске, али и шире, који се, према његовом виђењу, рефлектују и у стваралаштву испитиване ауторке и у српској драми друге половине 20. века.

Обликујући два оквирна модела свога рада – „Савремену српску драму“ и „Књижевну традицију као креативну инспирацију“ – и укрштајући их у централном делу тезе с индивидуалним стваралаштвом Виде Огњеновић, кандидат је успешно доказао своју основну претпоставку да ова ауторка ступа у особени стваралачки дијалог са савременицима и сликом света и историје која се обликује у њиховим делима, док, истовремено, књижевна и културна традиција чине „недвосмислену исходнишну тачку“ и један од основних домена њене креативне инспирације.

Радоњић је, најзад, успео да повеже различите аспекте свог истраживања и да покаже како се домен индивидуалног стваралаштва богати и унапређује сложеним креативним дијалогом са различитим аспектима савремености и традиције.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Презентација резултата остварених у тези Мирослава Радоњића сложена је и слојевита, као и сам предмет истраживања. Резултати су, на свим нивоима рада, изложени јасно, прецизно, уз чисту и доследну експликацију кандидатових ставова и његовог односа према разматраној грађи и доприносима претходних истраживача. Свесно растерећена од могућег гомилања сувишних теоријских експликација, ова теза је научно добро заснована и полази од примерене и сврсисходне методолошке и теоријске матрице, у потпуности прилагођене делима и феноменима који се анализирају. Сажетост ауторовог израза, као и способност да веома ефектно илуструје и изложи своје закључке на свим нивоима рада несумњиви су квалитети ове тезе.

IX. КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2. Да ли дисертација садржи све битне елементе
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци
4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

1. Дисертација Мирослава Радоњића написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Дисертација садржи све битне елементе.

3. Ова дисертација представља оригиналан допринос науци по осветљавању целине драмског опуса Виде Огњеновић у контексту савремене српске драматургије и традиције; по целовитом сагледавању њеног стваралачког доприноса српској драми и позоришту; по анализама и вредновању појединих драма Виде Огњеновић; по развијеном увиду у ауторкине стваралачке поступке и технике; по васпостављању функционалних модела традицијског низа српске драмске књижевности и развоја савремене драме 20. века и њиховом успешном повезивању и укрштању.

4. Дисертација нема битних недостатака који би суштински утицали на резултате истраживања.

X. ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

– да се докторска дисертација Мирослава Радоњића **Драмски опус Виде Огњеновић у контексту савремене српске драматургије и књижевне традиције** прихвати, а кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић, редовна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, Филозофски факултет у Новом Саду (менторка)

Проф др Горана Раичевић, ванредна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Српска књижевност 20. века), Филозофски факултет у Новом Саду

Проф. др Бранка Јакшић-Провчи, ванредна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Методика наставе књижевности), Филозофски факултет у Новом Саду

Др Светислав Јованов, научни сарадник, ужа научна област хуманистичке науке – студије позоришта, Српско народно позориште.

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.